

جهاد سازندگی؛ ضلع سوم عناصر مؤثر در دفاع مقدس

«محسن کاظمی» دبیر انجمن تاریخ شفاهی در آغاز این همایش اظهار داشت: «امروز خیلی روز خوبی است. چون ما در پله دوازدهم همایش تاریخ شفاهی ایستاده‌ایم. پله‌های اول، دوم و سوم آن در همین جا گذاشته شد و امروز، دوباره به خانه دانشگاه بازگشتیم و مغتنم است که ما از سال ۱۳۸۳ پیوسته این کار را انجام داده‌ایم و امیدواریم با حضور فعال شما در عرصه‌های تاریخ‌نگاری شفاهی، بتوانیم این مسیر را ادامه دهیم و به بالندگی فرهنگ این مملکت کمک کرده باشیم. از چهار برگزار کننده این همایش، دانشگاه اصفهان، انجمن تاریخ شفاهی، اداره کل امور ایثارگران وزارت جهاد کشاورزی و شرکت سهامی ذوب‌آهن نیز تشکر می‌کنم.»

سپس «دکتر علی اکبر کجباف» دبیر دوازدهمین همایش تاریخ شفاهی ایران، به بیان سخنانی درباره سیر طراحی و اجرای آن پرداخت و گفت: «این همایش، مزین به هفته پژوهش و روز وحدت حوزه و دانشگاه است. امیدواریم در راستای رسالت‌های پژوهشی دانشگاه در عرصه علم و تحقیقات و پژوهش، گامی در جهت تولید علم و دانش برداشته باشیم. این همایش، در ادامه سلسله نشست‌های تاریخ شفاهی در طی ۱۵ سال گذشته برگزار شد و دانشگاه اصفهان این افتخار را دارد که آغازگر مبحث تاریخ شفاهی در عرصه دانشگاه‌های سراسر کشور باشد و به عنوان طراح موضوع تاریخ شفاهی بتواند انعکاس‌دهنده ضرورت این موضوع در عرصه تاریخ شفاهی باشد. ما به پاس ارج نهادن به ایثارگری رزمندگان، جهادگران، شهدا و تمامی عوامل مؤثر در پشتیبانی دفاع مقدس، این همایش را برگزار کردیم و امیدواریم بتوانیم، به ساحت بلند همه آنها ادای دین کنیم. برای ثبت و ضبط وقایع مربوط به دفاع مقدس در بخش پشتیبانی، صنعت و مهندسی در دوران دفاع مقدس، این همایش را برگزار کردیم تا تجارب فرزندان این مرزوبوم را برای نسل‌های آینده به یادگار بگذاریم و مسیر دستیابی به اطلاعات و داده‌ها برای مشتاقان و پژوهشگران حوزه تاریخ شفاهی دفاع مقدس هموار شود. گروه تاریخ دانشگاه اصفهان، با یاری انجمن تاریخ شفاهی، اداره کل جهاد کشاورزی، شرکت سهامی ذوب‌آهن اصفهان و سایر حامیان طی یک سال و نیم گذشته، تلاشی مضاعف در مدیریت این صحنه علمی داشته است. مهندسی در کنار ارتش و سپاه، ضلع سوم مثلث عناصر مؤثر در جنگ بود که برای پیشرفت در حوزه صنعت و اقتصاد، ضرورت مطالعه و پژوهش این موضوع، مهم به نظر می‌رسد. کار جهادی، منظومه‌ای به هم پیوسته، متشکل و مجموعه‌ای از معیارهای ارزشی، فرهنگی و عمرانی است. ما در این همایش به دنبال دریافت دیدگاه‌ها، نگرش‌های مسئولین و مدیران، استادان و پژوهشگران در سطوح مختلف، بر اساس روش‌شناسی پژوهش تاریخ شفاهی هستیم. دوازده حامی دیگر مانند: حوزه هنری اصفهان و کانون سنگرسازان بی‌سنگر اصفهان، دغدغه تاریخ شفاهی داشتند و ما را در برگزاری دوازدهمین همایش تاریخ شفاهی ایران یاری رساندند. درباره بخش کمی و کیفی همایش هم باید بگوییم که همایش‌های قبلی، یا به صورت همایش مختصر، منطقه‌ای، استانی برگزار می‌شد یا در قالب کارگاه، نشست یا همایش ملی مثل امروز. ما به دنبال این نبودیم که تمامی ۱۲۰ چکیده مقاله ارسالی به همایش را پذیرش کنیم. فقط مقالاتی که در راستای تاریخ شفاهی صنعت، مهندسی و پشتیبانی در جنگ بود برای ارائه مقاله انتخاب کردیم؛ گرچه ممکن است تعداد بیشتری در مجموعه مقالات منتشر شود و در اختیار علاقه‌مندان قرار گیرد. ولی به دنبال آن هستیم که این

همایش، یک همایش تخصصی باشد و همانطور که دانشگاه اصفهان در این حوزه پیشگام بوده، باز هم در سال‌های آتی، این مسیر را تداوم بخشد و عملیاتی کند.»

پشتیبانی؛ غایبین مطالعات تاریخ شفاهی دفاع مقدس

در ادامه «دکتر مرتضی نورایی» دبیر علمی دوازدهمین همایش تاریخ شفاهی ایران، پس از خوشامدگویی به حضار اظهار داشت: «قدر متیقن این است که در طول یکسال و نیم گذشته، نشست‌ها و پیش‌نشست‌های متعددی، چه در اصفهان و چه در تهران با مؤسسه‌ها و سازمان‌های مختلفی صورت گرفته تا این نشست، به اینجایی که امروز هستیم منجر شد. آنچه از چکیده‌ها و مقالات به دستمان رسید، ۳۰ مقاله مورد تأیید بود که برای ارائه، ۱۲ مورد را در قالب سه پنل طراحی کردیم که ارائه خواهد شد. ما پیوسته رصد می‌کنیم که موضوع حائز اهمیت چیست و ضرورت در کجا نهفته است. آنچه درباره این نشست برای ما مهم است، آرشیوهای موجود در ادارات و بایگانی‌های راکد و دست نخورده دفاع مقدس در حوزه پشتیبانی‌های جنگ است. کسی که در خط مقدم دفاع کرده، ۹۹ نفر حامی لازم دارد و این ۹۹ نفر، غایبین مطالعات ما در تاریخ شفاهی دفاع مقدس بودند. پس این موضوع در این همایش مدنظر قرار گرفت و تحقیقات موجود به ما نشان داد که در این حوزه، کمتر کار شده. تصور می‌کردیم که با سیلی از مقالات فنی و جاندار روبرو شویم، اما متوجه شدیم تعداد محققانی که به این حوزه پرداخته‌اند، به وسعت قابل انتظار ما نیست. بنابراین هم انجمن تاریخ شفاهی و هم گروه تاریخ دانشگاه اصفهان، به این نتیجه رسیدند که دو نشست دیگر تا سال ۱۴۰۰، تحت همین عنوان داشته باشیم تا تحقیقات بیشتری ساماندهی کنیم. اهداف ما به طور کلی در این نوع نشست‌ها، ایجاد فرصت تحقیقاتی و شناسایی جهان‌های گمشده در حوزه تاریخ شفاهی به طور اعم و به طور اخص، در حوزه‌های راهبردی است. ما مطمئن هستیم که پس از این نشست، کتاب‌ها و نوشته‌های بسیار زیادی در این زمینه تولید خواهد شد. این راهکار اساسی ما در طی سال‌های متمادی بوده، اما فرصت‌سازی و نوگرایی و کارآفرینی هم برای دانشجویان تاریخ یا محققان علاقه‌مند وجود دارد. هدف دوم این است که در بحث روش، متوجه شدیم آن چیزی که تحت عنوان تولیدات تاریخ شفاهی به بازار می‌آید و مؤسسات و دانشگاه‌های مختلف در سطح کشور تولید می‌کنند، از لحاظ روش، خاطرات شفاهی‌اند؛ نه تاریخ شفاهی. تاریخ شفاهی باید مستندسازی شده باشد. بنابراین یک سری مصاحبه‌ها انجام دادند و چون تاریخ شفاهی برند است، عنوان تاریخ شفاهی را به روی آن زدند و به بازار عرضه کردند. آن هم خوب است ولی رصد ما نشان داد که بیش از ۷۰ درصد تولیداتی که امروز به اسم تاریخ شفاهی به بازار می‌آید، اصلاً تاریخ شفاهی نیست؛ مصاحبه شفاهی است. بنابراین در بحث روش هم معمولاً در اینگونه نشست‌ها توضیحاتی داده‌ایم. برجسته‌سازی ضرورت‌ها، هدف دیگر ما بوده و نکته دیگر این است که انجمن تاریخ شفاهی ایران، این وظیفه را دارد که ببیند، در سطح بین‌الملل در چه مرحله‌ای است؟ از لحاظ کارکرد نظری در چه سطحی است؟ این رصد ما پیوسته و در دادوستد با کانون‌های علمی بوده و به یقین عرض می‌کنم، ایران تنها کشور در منطقه خاورمیانه و بخش اعظم آسیاست که مشغول تاریخ شفاهی است. اساساً فرهنگ ایرانی یک فرهنگ شفاهی است و این فرهنگ شفاهی توانسته، خودش را در تاریخ شفاهی بازیابی و بازآفرینی کند. یکبار دیگر اشاره می‌کنم، ادارات ما مملو از اسناد دوره دفاع مقدس است

که سازوکارهایی برای حمایت از آن [دفاع مقدس] فراهم کرده‌اند. اطلاعات ما در مورد این مؤسسات و فعالیت‌های آنها کم است. بر خودم لازم می‌دانم از انجمن تاریخ شفاهی و دانشگاه اصفهان که توانستند این موج تاریخ شفاهی را در ایران سمت‌وسو بدهند، تشکر کنم.»

«دکتر هوشنگ طالبی حبیب‌آبادی» رئیس دانشگاه اصفهان نیز در سخنانی کوتاه گفت: «معتقدم هر تاریخی باید مستندسازی شود و چه مهم‌تر از تاریخ دفاع مقدس و مسائلی که در آن رخ داده؛ از جمله بحث صنعت و مهندسی دفاع مقدس که امیدوارم این همایش بتواند در زمینه ثبت و ضبط آن مؤثر باشد. اگر نگاهی به نقش دانشگاه در قبل از پیروزی انقلاب تا بعد از آن داشته باشیم و معتقد باشیم که تاریخ را تاریخ‌سازان می‌سازند، می‌توانیم نقش دانشگاه را بهتر تبیین کنیم. مقدمات آن در سال ۱۳۵۶ و ۱۳۵۷ اتفاق افتاد و دانشگاه، نقش بارزی در شکل‌گیری انقلاب و پیروزی آن داشت. پس از آن، ضرورت‌هایی بروز پیدا کرد تا دانشگاهیان برای حفظ و حراست از دستاوردهای انقلاب در صحنه حضور داشته باشند و در زمینه دفاع مقدس نیز مؤثر بودند. تبیین نقش دانشگاه به صورت مستند، لازم است تا حقیقتاً جایگاه دانشگاه در عرصه‌های مختلف کشور در دوران انقلاب اسلامی و دفاع مقدس روشن شود. بی‌شک نیروی انسانی در هر پدیده‌ای حرف اول را می‌زند و این دانشگاه است که تقویت‌کننده منابع انسانی است. پس جا دارد نقش دانشگاه در زمینه‌ها و صحنه‌های مختلف تبیین شود. بیش از پیش، از انجمن تاریخ شفاهی می‌خواهم، در این زمینه همت کنند و در همایش‌های بعدی به نقش دانشگاه در صحنه‌های مختلف بپردازند.»

***

«دکتر علی اکبر کجباف» و «دکتر مرتضی نورایی» به عنوان هیئت رئیسه در پنل اول حضور پیدا کردند و «دکتر جواد استکی» فرمانده قرارگاه ارشد سیدالشهداء استان‌های اصفهان، یزد و چهارمحال و بختیاری، درباره «تاریخ شفاهی دفاع مقدس مناطق عملیاتی و جبهه‌های شمال غرب (آذربایجان غربی و کردستان): پشتیبانی مردمی» سخنرانی کرد و افزود: «در طول ۲۰۰ سال گذشته، حدود یک میلیون کیلومتر مربع از کشورمان را بر اثر بی‌تدبیری، عدم کفایت و ضعف حکومت‌ها از دست دادیم و آخرین آن، بحرین در زمان رژیم طاغوت بود که از کشور ما جدا شد. ولی در دوران دفاع مقدس، بیش از ۲۰۰ هزار شهید باعث شد یک متر از کشور ما جدا نشود. مردم و ملت ما بایستند، دفاع کنند، شهید و جانباز و اسیر بدهند ولی تسلیم دشمن نشوند و در سال ۱۳۹۸ وارد گام دوم انقلاب شویم. وقتی انقلاب به پیروزی رسید، دشمن گفت قبل از اینکه انقلاب شکل بگیرد، آن را از بین ببریم. به قول خودشان یک زلزله سیاسی در جهان توسط حضرت امام^(ع) و مردم ایران به وقوع پیوست که همه‌جا را تکان داد. پس توطئه‌های مختلفی برنامه‌ریزی و پیاده کردند که یکی از آنها تجزیه کشور بود.»

وی در ادامه از فرازوفرودهای مبارزات در منطقه کردستان، در مقطع قبل و بعد از آغاز جنگ گفت و ظرفیت‌های تاریخ شفاهی در حوزه «پشتیبانی انسانی رزمنده‌ها» در سه حوزه «اعزام داوطلبین سپاه و ارتش و ناجا به صورت سازمانی، اعزام داوطلبین مردمی رزمندگان و اعزام زنان»، «اقدامات جهاد سازندگی، در دو حوزه نیروهای داوطلب

با تخصص‌های مختلف، ماشین‌آلات و تجهیزات و سازندگی» و «نهادهای مردمی توسط ائمه جمعه و جماعت، مردم و خانواده شهدا و جهاد سازندگی» سخن گفت.

«مهندس مرتضی شیرین‌پرور» مدیر توسعه و تحقیق شرکت سهامی ذوب‌آهن نیز نقش این شرکت در حوزه نیروی انسانی، خدمات فنی - مهندسی و تجهیزات در دوران ۸ سال دفاع مقدس را اینگونه تشریح کرد: «با تشکیل اتحادیه انجمن‌های اسلامی در شرکت سهامی ذوب‌آهن اصفهان، با هدف شکل‌گیری، حفظ و حراست از دستاوردهای انقلاب، اعزام نیرو به جبهه، پیگیری و هماهنگی در انجام و ارائه خدمات مالی - پشتیبانی و فنی به جبهه و پشت جبهه آغاز شد. در آن زمان، عملاً برای ساخت ادوات جنگی و نیازهای جبهه، کارهای تحقیقاتی انجام نشده بود ولی با توان و تخصص موجود در شرکت ذوب‌آهن اصفهان، همکاران ما در آن زمان در آزمایشگاه مرکزی ذوب‌آهن، نسبت به انجام آنالیزها و طراحی‌های فنی مورد نیاز از جمله روپوش تانک، توپ‌های ۱۲۰ و ۱۵۰ میلی‌متری و غیره اقدام کردند. با توجه به توانمندی فنی که در کارگاه‌های ساخت و عملیات داشتیم، موفق به تولید انواع و اقسام اقلام مورد نیاز جبهه شدیم و فعالیت‌های فنی مؤثری به جبهه و پشت جبهه داشتیم. ساخت زاغه‌های بتنی در ستاد جنگ، ارگانها و سپاه، تولید میلگردهای ۵۶ برای گلوله‌های خمپاره و سیم خاردار، تنها بخشی از خدمات ذوب‌آهن اصفهان در دوران جنگ است. بالغ بر ۲۱ هزار نفر نیروی انسانی در شرکت سهامی ذوب‌آهن آموزش دیدند. ۲۸۶ شهید گرانقدر، ۸۶ آزاده و ۱۴۰۰ جانباز در طول جنگ تحمیلی داشتیم. در حال حاضر، ۴۱۴ رزمنده، ۵۱۶ فرزند شهید و ۱۰۰۵ فرزند جانباز در این شرکت مشغول به کارند. در پایان برای ۲۸۶ شهید والامقام ذوب‌آهن، مقام والا آرزو می‌کنیم.»

در پایان بخش اول از دوازدهمین همایش تاریخ شفاهی ایران، «دکتر عبدالله فاتحی» فعال در زمینه امور ایثارگران جهاد کشاورزی، تاریخچه تشکیل جهاد سازندگی پس از پیروزی انقلاب را بیان کرد.
